

ПЕРЕДМОВА

Коли дитину можна вважати готовою до школи? Це питання все частіше постає перед педагогами і батьками старших дошкільнят. І педагоги, і батьки намагаються підготувати майбутнього школярика до навчання якомога краще. При багатьох закладах організовані спеціальні класи (групи), у яких відбувається підготовка дітей до навчання в школі. Діти відвідують заняття, які спрямовані переважно на засвоєння тих знань, умінь та навичок, які полегшують навчальну діяльність дітей у першому класі.

Та ми б хотіли звернути увагу на психологічну, мотиваційну готовність дітей до навчання, які є запорукою успішної адаптації до умов сучасної школи вчорашнього дошкільника. На сьогодні існує велика кількість теоретичної та методичної літератури, яка розкриває питання визначення чинників та складників успішної підготовки до школи, проте загальної практичної психологічної програми для роботи з дітьми старшого дошкільного віку немає.

Майже всі батьки, а іноді й педагоги відносять до найважливіших умінь дитини читати, писати, виконувати прості математичні дії. Частково вони мають рацію: інтелектуальна готовність до школи дуже важлива. Проте водночас необхідно ставити перед собою питання: а чи хоче дитина йти до школи, чи не лякає її думка про те, що вона не впорається з завданнями, не виправдає очікувань своїх рідних, що її зустріне суворий вчитель, якому вона не сподобається, що в новому дитячому колективі вона не знайде друзів? Саме на попередження таких побоювань, на формування бажання піти до школи і спрямована програма, представлена в посібнику. Ми намагалися узагальнити та систематизувати різноманітні підходи до психічного розвитку дитини дошкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Ми вважаємо, що психологічна готовність дітей до шкільного навчання — найгостріша проблема вікової та педагогічної психології. Психологічна готовність до школи (за Г. А. Урунтаєвою) — це комплекс психологічних якостей, які забезпечують успішне навчання в школі. Саме ці якості (волю, мотивацію поведінки, комунікативні здібності, навички спілкування з однолітками та дорослими та ін.) ми й намагаємось розвинути у наших вихованців за допомогою представленої системи занять.

Ми, дорослі, маємо розуміти, що перехід дитини до школи не просто нова механічна дія, це перехід дитини до нового способу життя й умов діяльності, набуття нового соціального статусу, входу до нових взаємин із дорослими та однолітками. Міра успішної адаптації дитини до нових умов навчання, життя переважно залежить саме від психологічної готовності відвідувати школу.

У представленому посібнику пропонується система психологічних занять з дітьми старшого дошкільного віку, спрямованих на підготовку їх до успішного навчання в школі. Уміщені в книзі 35 повних конспектів занять побудовані в ігровій формі з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку. Крім того, представлено систему проведення «Школи батьків майбутніх відмінників» із зазначенням тем та методів роботи з батьками. Запропоновано також розгорнуті конспекти семінарських занять (з елементами тренінгу) для батьків майбутніх першокласників.

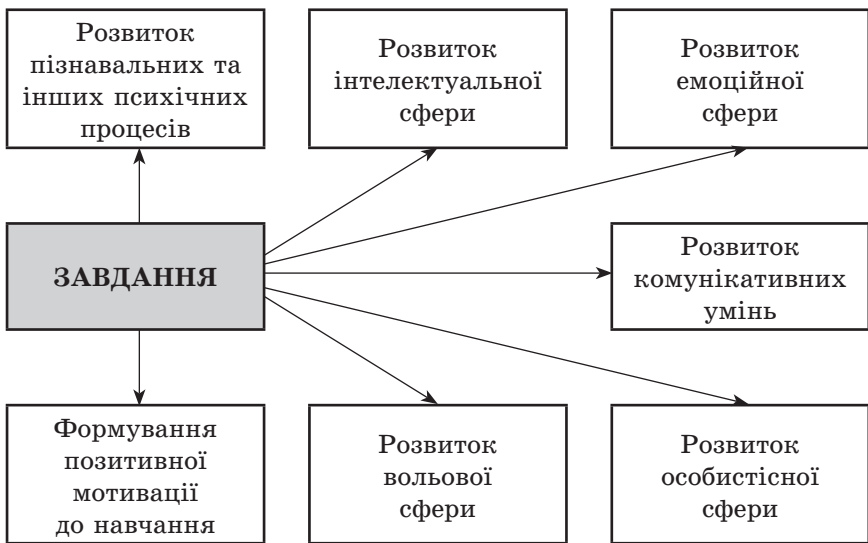
Посібник буде цікавий практичним психологам, вихователям старших дошкільних груп та вчителям підготовчих класів, а також батькам, які бажають самостійно готувати дитину до навчання в школі.

Рекомендації щодо проведення занять

Зміст занять базується на ідеях розвивального навчання Д. Б. Ельконіна та В. В. Давидова з урахуванням вікових особливостей і зон найближчого розвитку за Л. С. Виготським. Запропонована система занять «Психологічні заняття з дітьми старшого дошкільного віку “Пригоди в Чарівній школі”» розроблена на основі досліджень, присвячених психологічній готовності дитини старшого дошкільного віку, психологічній профілактиці, яка спрямована на подолання механізмів виникнення шкільної дезадаптації.

Уся наша система занять побудована на знайомстві дітей з учнями та вчителями Чарівної школи, які допомагають майбутнім першокласникам перестати боятись оцінок, знайомлять із правилами поведінки на перервах, а найголовніше — допомагають їм усвідомити, що школа — це зовсім не страшно, вона потребує певних зусиль та праці, а натомість допомагає пізнати цікаві речі, вчить дружити та багато іншого.

Запропонована система занять дозволяє досягти більш ефективної взаємодії між дитиною і психологом. Вона призначена для роботи з дітьми старшого дошкільного віку та спрямована на виконання певних завдань.



До структури занять входять елементи казкотерапії, яка допомагає дітям відчувати себе повноправними учасниками пригод, що відбуваються з казковими героями.

У нашій системі підготовки до школи заплановано 35 занять, періодичність їх проведення — раз на тиждень. Форма організації підгрупова, можливо також проводити індивідуальні заняття. Оптимальна кількість дітей у підгрупі — 6–8; у кожному разі група не повинна включати більше ніж 12 осіб. Пропонуємо кілька варіантів формування підгрупи.

1. Змішана група — об'єднання більш підготовлених дітей із менш підготовленими. У цій групі психолог має організувати роботу так, щоб більш підготовлені діти давали змогу іншим дітям проявляти себе.

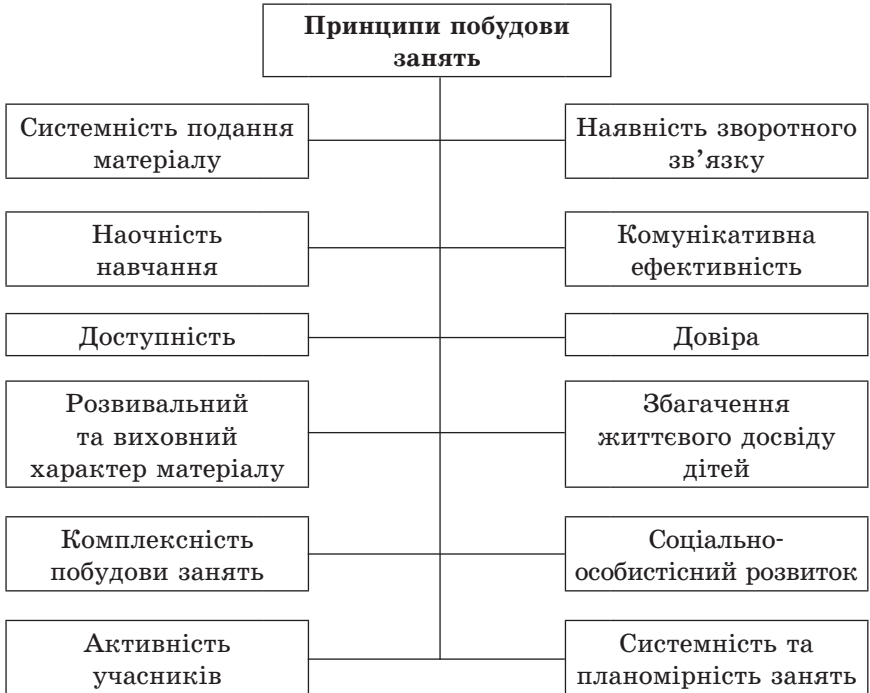
2. Групи за однаковим рівнем готовності. За такого способу об'єднання дітям ні на кого буде рівнятися, а це матиме як позитивні, так і негативні наслідки.

3. Об'єднувати дітей кожного разу по-різному, враховуючи особливості заняття, яке проводиться певного дня.

На заняттях потрібно створювати умови для того, щоб дитина відчувала спільність з іншими, радість у процесі спілкування, могла виявляти внутрішню психологічну активність. Протягом заняття психолог має намагатися підвести дитину до переживання власної індивідуальності, її неповторності, допомагати їй у набутті позитивного досвіду самопізнання та самовираження. Це основа

для переходу дитини на наступний рівень — рівень персоналізації, яка характеризується індивідуальним вибором поведінки, формуванням ціннісних орієнтацій.

Програма та заняття, що входять до її складу, побудовані на принципах, викладених у поданій далі схемі.



Під час розробки занять було враховано вікові особливості психіки дітей дошкільного віку: образність мислення, перевага емоційного компонента в життєвому досвіді дитини; провідний вид діяльності (сюжетно-рольова гра).

Представлені конспекти занять побудовані так, що матеріал, який вони містять, можна використовувати для індивідуальної та групової роботи з дітьми. Деякі завдання є діагностичними, психолог може використати їх як у роботі з дитиною (індивідуально), так і в роботі з її батьками (консультація). Заняття мають розвивальний (оптимізація умов та стимулювання розвитку соціальної впевненості дитини) та профілактичний характер (попередження соціально невпевненої поведінки та пов'язаних з цим психоемоційних проблем).

Практичний психолог має пам'ятати, що не на всі питання існує єдина правильна відповідь. Якщо дитина аргументує свою думку,

неправильну, на погляд дорослого, відповідь можна прийняти. Необхідно також приділяти увагу розвитку мовлення дітей. Багато які із запропонованих ігор дають можливість для активного розвитку мовлення — спонукання дітей розказати, як би вони вчинили, що порадили б персонажеві казки тощо.

Структура занять дещо незвична для педагогів дошкільних закладів — вона передбачає кілька елементів, яких немає в заняттях вихователів. Ми згодні з тими практиками, які вважають, що психологічне заняття має бути незвичним і, як наслідок, дуже привабливим для дитини.

Структура заняття

№ з/п	Назва етапу заняття	Спрямованість етапу
1	Організаційна вправа	Зняття тривожності, покращення самооцінки; формування дружніх взаємин
2	Ритуал входу до казки	Розвиток творчої уяви, введення дитини у відповідну атмосферу
3	Розповідання казки	Основна частина: надання ситуації для обговорення та обігрування
4	Психогімнастика (вправи на емпатію, динамічні паузи)	Зняття тривожності, фізичного навантаження, покращення настрою; бажано виконувати під відповідний музичний супровід
5	Ігри та ігрові вправи	Спрямовані на розвиток основних психічних процесів, підготовку руки до письма
6	Ритуал виходу з заняття	Повернення дитини з казкової атмосфери до звичного стану
7	Рефлексія	Розвиток у дітей навичок рефлексії

До кожного заняття психолог має добирати відповідний музичний супровід. При цьому необхідно враховувати можливий вплив музики на психіку дітей, її терапевтичні властивості.

Основна частина заняття — це розповідання казки. Її бажано інсценувати. Персонажів казки нескладно виготовити з паперу як

ляльок настільного або пальчикового театру. Особливу увагу треба приділити кольорам одягу. Саме за цією ознакою діти впізнаватимуть персонажів — Червоного гнома, Блакитну феєчку тощо. Діти не мають бути пасивними слухачами — психолог активно залучає їх до обігрування казки. Мета цієї роботи — викликати в дітей інтерес до певної проблеми, емоційно залучити до ситуації, застосувати їхній особистий досвід.

Кожне заняття присвячене одній темі. Казки Чарівної школи, яких у книзі 35, розкривають вісім основних напрямів роботи з успішної підготовки дошкільників до навчання в сучасній школі.

Тематичний розподіл казок

Тематика блоків	Теми занять	№ конспекту заняття	Спрямованість занять
Казки для адаптації в перші дні шкільного навчання	Чарівна школа	1	Попередити виникнення негативних емоцій у майбутніх першокласників, допомогти в адаптації до школи
	Перший урок	2	
	Весела перерва	3	
	Що таке школа	35	
Казки про шкільні атрибути	Шкільний дзвоник	4	Учити дітей правильно поводитись зі шкільним приладдям, розумно ставитись до нього, розвивати охайність і самостійність
	Що треба складати в портфель	5	
	Навіщо потрібні оцінки	6	
	Охайність	33	
Казки про ставлення учнів до уроків, знань	Домашні завдання	7	Спонукаати дітей до розуміння процесу навчання, прямої залежності оцінки від зусиль, докладених під час засвоєння матеріалу
	Зроблю завтра	8	
	Мобільний телефон у школі	9	
	Запізнився чи прогуляв?	10	

Тематика блоків	Теми занять	№ кон-спекту заняття	Спрямованість занять
	Підказка	20	
	Списування	21	
Казки про соціальні проблеми	Новенький у класі	11	Профілактика можливих стресів, складання правил спілкування з дітьми, які пережили подібні ситуації
	Шкільні страхи: я не зможу знайти друзів	12	
	Шкільні страхи: суворий учитель	13	
	Шкільні страхи: старшокласники	14	
	Казка про надію	15	
Казки про конфлікти (шкільні й не тільки)	Жадібність	17	Корегувати агресивну поведінку, сформулювати ефективні стратегії в ситуаціях, які можуть виникнути у школі
	Крадіжка	18	
	Суперечка чи дискусія?	19	
	Урок ввічливості	22	
	Ябеда	23	
	Хитрун чи веселун?	26	
	Уміння дарувати подарунки	28	
	Чи можна битись?	32	

Тематика блоків	Теми занять	№ кон-спекту заняття	Спрямованість занять
Казки про здоров'я — фізичне і психологічне	Канікули	16	Сформувати в дітей розуміння того, що перебування вдома, ігри на комп'ютері, перегляд телепередач понад установленний час призводять до надмірної втоми, роздратованості, неспішності в навчанні
	Чому Зелений гном мав поганий настрій	25	
	Чому феєчка змінила колір	34	
Казки для формування позитивної самооцінки	Я особливий	24	Дати можливість дитині відчувати себе самостійною та незалежною особистістю; виховувати впевненість у власних можливостях
	Про гномика, який погано бачив (діти з особливими освітніми потребами)	29	
	Чи існує капелюх-невидимка?	30	
	Веселка	31	
Казки про гендерні взаємини	Чому феєчки образились на гномиків	27	Спонукаючи дітей до ідентифікації себе з певною статтю